

**הנדון: תזכיר חוק התכנית הכלכלית (תיקוני חקיקה ליישום המדיניות הכלכלית לשנת התקציב 2025),  
התשפ"ה-2024, פרק': תשתיות ביוב**

"מים לישראל" הינה אגודה שיתופית חקלאית. חברות בה כ-100 אגודות שיתופיות המספקות מים במגזר הכפרי. החברים באגודה אחראים על כ-80% מהמים החקלאיים במדינת ישראל, בכל המרחב הכפרי מדן ועד אילת. אגודות המים, החברות במים לישראל, הינן התאגדויות מקומיות ואזוריות של ישובים מתוכננים ושל חקלאים, העוסקות באספקת מים לחקלאות (כל סוגי המים: מי בארות, מים עיליים, מים מליחים, מי שפד"ן, מי קולחים ומים נחותים אחרים) ולמשק הביתי במגזר הכפרי.

תיקון החקיקה המוצע שהובא גם בטיוטת התוכנית הכלכלית לשנת 2025, **מבטל למעשה** החלטות ממשלה קודמות **ומדיניות סדורה רבת שנים של הרשות הממשלתית למים ולביוב** אשר מצאו כי טובת משק המים מחייבת להגביל את תחומי פעילותה של חברת "מקורות", ובפרט קבעו כי יש לסייג ולהגביל את פעילותה בתחומי הטיפול בשפכים והולכת הקולחים, כל זאת בהתאם **להחלטת ממשלה מס 4514 משנת 2019**.

בהתאם לניתוח שמוצג בנייר העמדה בהמשך (והוצג גם בהתייחסות לתוכנית הכלכלית), אנו משוכנעים שהצעת ההחלטה הנוכחית מוטעת ביסודה ותביא לעליית מחירים כללית, לעליה במחיר המים לחקלאות בפרט, ומכאן לפגיעה משמעותית בחקלאות ובמשק המים. לפיכך להבנתנו יש לייצר תהליך חשיבה סדור **עם כל בעלי העניין במשק המים**, בכדי לפתור בעיות ולשחרר "צווארי בקבוק" קיימים, כל זאת בהתאם לתוכניות אב שמקדמת רשות המים מזה כשנתיים, בעניין איחוד ושדרוג מט"שים וכן תוכנית שמקדמת רשות המים למשק הקולחים הארצי.

חשוב להזכיר כי כל פעילות השקעה ופיתוח של חברת "מקורות" מבוססת על מימון שמקורו בתעריפי המים, ומגודל ההשקעה נגזרת גם עלות התפעול והתחזוקה לשנים קדימה. בהליך זה מובנה תמריץ להגדלת ההשקעות וכתוצאה מכך לעליית מחירי המים בכלל המשק ובחקלאות בפרט.

בשלב זה, ולאור הניסיון המוצלח בתחום ההתפלה, מוצע לבחון אפשרות **הקמת מנהלת גם לנושא של טיהור השפכים**. המנהלת, בראיה הארצית הכוללת, תקדם תכנון ותפרסם מכרזים להקמת מתקני טיהור. במכרזים אלה תתאפשר השתתפות הוגנת ותחרותית גם לחבי "מקורות".

**מעבר לכך, אנו סבורים כי אם וכאשר יוחלט לאפשר לחברה ממשלתית לפעול בתחום הטיפול בביוב, יש לוודא כי קיימת "חומה סינית" בין עלויות ההקמה של מערכות הביוב, ועלויות הטיפול בביוב לבין עלויות המים האחרות. חומה זו נדרשת בכדי לוודא כי מחירי המים לצרכנים בכלל ולחקלאות בפרט, לא יעלו כתוצאה מפעילות הביוב וההשקעות הגדולות הנדרשות בה וכדי לשמור על העקרון היסודי של "המזהם משלם".**

חשוב לכן לקבוע, כי אם תפתח הדרך בפני מקורות להיכנס לתחומי הביוב, זה יהיה רק על בסיס אפשרות שלה להתמודד במכרזים, מול גורמי ביצוע אחרים, בתנאים שווים, ולפי אותו מנגנון תגמול.

לפרטים נוספים, ונימוקים קשורים, חשוב לראות גם את נייר העמדה הכולל ביחס להצעת ה"מחליטים" הקשורה, שמצורף בהמשך התייחסותנו זו

בברכה,

אורן עמיאל

איתן ברושי

מנכ"ל

יו"ר

## נייר עמדה להצעת מחליטים לאפשר לחב' "מקורות" לחזור ולפעול בתחום הטיפול

### בשפכים וניוד מי קולחים – בניגוד להחלטות ממשלה קיימות

לנושא הסדרת שפכים השלכות רוחב רבות והן נוגעות כמעט בכל תחום במדינה מתוקנת ובחיי האזרחים שלה, אפשר אפילו לומר שהדרך ואיכות הסדרת השפכים הוא אחד המדדים החשובים ביותר לקביעת איכות ורמת חיים בכל מדינה, במיוחד במדינות המערב אליהן משתייכת מדינת ישראל.

כאשר באים לבחון נכון להיום את נושא הטיפול בשפכים בישראל, חשוב לשים לב שהנושא עומד על "ארבע רגליים" עיקריות שתלויות ותומכות זו בזו, וללא השילוב המרובע אין זכות קיום עצמאי לאף אחת מ"הרגליים", כך שבמוקדם או במאוחר כל מבנה ההסדרה יקרוס, ונפרט להלן בקצרה:

"ארבע רגליים":

- א. הצורך של המדינה בסילוק שפכים ברמה גבוהה בהתאמה ל"תקינה" בינלאומית.
- ב. יכולת נשיאה (פיננסית) של המזהם (עיר, מועצה אזורית, מקומית) בסילוק שפכים.
- ג. מי קולחים - מקור המים לחקלאות קיימת ועתידית במסגרת משק המים הארצי.
- ד. יכולת נשיאה (פיננסית) של החקלאות.

"הקשר הגורדי" - תלות הדדית:

- בהתאם לתקנות סביבה ובריאות בישראל, נכון להיום לא קיים תקן לרמת איכות הטיפול במט"ש המאפשר "הזרמה לנחל" באופן קבוע כפתרון קצה לשפכים של המזהם, ומשמעות הדבר שפתרון קבע של המזהם - יצרן השפכים (עיר, כפר, מועצה וכו') תלוי לחלוטין בחקלאות, גם אם המט"ש מצליח לטפל בשפכים ברמה שלישונית ואפילו מעבר לכך – לא קיים בארץ מסלול אוטונומי של פתרון קצה למזהם ללא התלות המוחלטת בחקלאות כפתרון קצה לשפכים.
- מאידך, גם אם היה בישראל תקן איכות קולחים ל"הזרמה קבועה לנחל" במורד המט"ש, לרבות גם להזרמה מהנחל לים, לא סביר שמזהם נורמטיבי היה בוחר בחלופה יקרה זו שלא עומדת נכון להיום בשום מבחן כלכלי, ומכאן החיבור והתלות של המזהם בחקלאות כפתרון קצה קבוע לשפכים שהוא מייצר.
- כידוע, מדינת ישראל מובילה עולמית בהשבת קולחים לחקלאות ונכון להיום מעל 80% מהשפכים המטוהרים (ברמות השונות) משמשים להשקיה חקלאית - כחצי מיליארד מ"ק בשנה ומהווים כמחצית מכלל המים לחקלאות, דבר שהופך את מי הקולחים לחלק משמעותי ממשק המים - בלעדיהם אין חקלאות בישראל! יתרה מכך, בהתייחס לתחזיות גידול אוכלוסין ותוכנית אב לביו (שהוכנה ע"י רשות המים) לקראת שנת 2050 תגדל כמות מי הקולחים המטוהרים בכחצי מיליארד מ"ק נוספים ואלה יהיו רוב המים לחקלאות בישראל – הבסיס לקיום ופיתוח חקלאות בארץ.
- מאידך, גם בהתייחס למגזר החקלאי, יכולת הנשיאה הכלכלית של החקלאות מוגבלת והרווחיות של כלל הגידולים המתאימים להשקיה במים המושבים לא מאפשרת להגדיל את ההוצאות בגין המים, זאת עדיין ללא כל התייחסות לחלוקה הוגנת בנטל בין המזהם (יצרן הביו) לחקלאי (שזהו נושא בפני עצמו).

זהו תיאור ממצה נכון להיום, של מבנה הסדרת השפכים ע"י המזהם כתלות מוחלטת במפעלי השבה לחקלאות, ובמקביל של משק המים לחקלאות כתלות גוברת והולכת במי הקולחים.

הצעת המחליטים לשינוי המבנה הקיים:

והנה לתוך שיווי המשקל הקיים, מוצע בימים אלה להכניס שחקן "שובר שוויון" – חב' המים הלאומית "מקורות", שכידוע מנועה לאור החלטות קודמות של המדינה מלטפל בנושא שפכים/קולחים פרט למפעל השפד"ן במטרה להוזיל את העלויות למזהם ולחקלאים כאחד, שכן ברור לכל בעל מקצוע ולכל בר-דעת שכניסת חב' מקורות לתחום הטיפול בשפכים, ניוד והעברת מי קולחים בין המפעלים תייקר משמעותית את עלויות טיהור השפכים, תהליך שיויביל להתייקרות המים לכלל הצרכנים, וכמובן שגם לעליית מחירי המים המושבים לחקלאות דבר שבוודאות

ימוטט את בסיס הבניין הקיים הבנוי כאמור על "ארבע רגליים" התלויות זו בזו בקשר בל ינותק, זהו תהליך הרסני למשק המים. רק לאחרונה ראינו מה התרחש במתקן התפלה אשדוד, מט"ש נבי מוסא, מט"ש אשקלון וכד' כתוצאה משילוב לא מוצלח של חב' מקורות במקומות הלא נכונים.

לעניין העלויות העודפות של חברת "מקורות" נבקש להפנות תשומת ליבכם לאמור בדו"ח רשות התחרות משנת 2021 בעניין **ניתוח תחרותי - גיוון וחלופות במשק המים** (את המסמך ניתן למצוא בקישור). בו נקבע כי: "מבדיקת רשות התחרות עולה כי התופעה הבלתי רצויה מתבטאת בכך שביצוע פרויקטים בתחום תשתיות המים ע"י מקורות מתאפיין בעלות גבוהה יותר ובמשך זמן רב יותר לעומת ביצוע פרויקטים המבוצעים ע"י אגודות מים". (עמוד 7 לדו"ח) וכן: "בטווח המידי עצם ביצוע פרויקט באופן איטי משניתן, פוגע בצרכנים שאמורים ליהנות מתוצאות הפרויקט. בטווח הארוך עלויות פרויקטים גבוהות מגולגלות לתעריף המים הארצי לחקלאות משום שמדובר כאמור במשק כספי סגור" (עמוד 8).

דו"ח נוסף שהוכן ע"י חברת "פארטו" עבור "מים לישראל" בשנת 2020 (הדוח מצורף להגשה) מגיע למסקנות דומות בעניין העלויות העודפות של חברת מקורות. בטבלת השוואה בין ביצועי חברת מקורות לאגודות פרטיות (עמוד 11 לדו"ח) ניתן למצוא **פערים הנעים בין 60%-80% בעלויות ההקמה וכן של 30%-200% בעלויות התפעול**. ראו פירוט גם בסעיף 6.2 – אומדן פערי עלויות במפעלי מים (עמ' 50 ואילך לדו"ח).

עם זאת, ברור שלאור דו"ח מבקר המדינה (פורסם ב 15.1.2024) נושא הסדרת השפכים מחייב התארגנות טובה יותר. לכאורה, מתן אפשרות לחב' מקורות להקים מט"שים ולנייד את מי הקולחים בין אזורי הצריכה השונים הוא הפתרון הקל והנוח, במיוחד בתקופות של מחסור בתקציבי פיתוח, שכן כל שנדרש הוא רק "עדכון תעריפי המים" בלבד, אולם בראויה ממלכתית ארוכת טווח, הכנסת חב' מקורות למשוואה תהיה מתכון בטוח לקריסת כל המגדל שנבנה במשך שנים בעמל רב ודומה יותר להכנסת "סוס טרויאני" עליו נשלם כולנו בעתיד וביוקר.

המשמעות של החלטה כאמור הינו **נטילת הלוואה יקרה** שתשמש את תקציב הפיתוח של חברת "מקורות" ותשולם ע"י כלל הציבור לאורך שנים בדמות עלות עודפת במחיר המים לצרכן הביתי והתעשייתי וכמובן גם במחיר המים לחקלאות. אסור שהמצב הקשה, עקב המלחמה המתמשכת והמשאבים הנדרשים בימים אלה לטובת המערכה, יגררו את המדינה לפתרון שגוי שיהיה בכיה לדורות למרות היותו עכשיו זמין ונח לכאורה.

**אם כן, מה אנו מציעים?**

כארגון בו חברים פעילים מרכזיים במשק הקולחים, המהווה כאמור את הנדבך המרכזי עליו מתבססת כל שרשרת הסדרת השפכים בישראל, וספקי המים המושבים לחקלאות, ברור לנו שניתן לגבש פתרונות יצירתיים וטובים בין כלל בעלי העניין (מזהם/חקלאי) במטרה לגשר על הפערים עליהם הצביע מבקר המדינה – זאת ללא הכנסת כלל משק המים לאוברדרפט חסר אחריות שהדורות הבאים יצטרכו לפרוע – תוך סיכון של חיסול החקלאות בהעדר רנטביליות לחקלאים.

מדיניות רשות המים והחלטותיה לגבי תחום השבת הקולחים לחקלאות, לרבות אגירה והולכה, היא כי בתחום זה יפעלו מפיקים פרטיים, כדוגמת אגודות מים אזוריות. בהתאם לכך נקבעה הגדרה רגולטורית של "ספקי קולחים מרחביים" שיתנו מענה למשק הקולחים בכל אזורי הארץ. ספקים כאלה הוקמו, קיבלו רישיונות, גיבשו תוכניות פיתוח בהיקפים אדירים, והחלו לפעול ליישומן בהשקעות אדירות. הכל, לפי הסדרה רגולטורית שקיבלה ביטוי בפרק ג' 1 בכללי המים (תנאים ברישיון) תשע"ד – 2014.

חלק מספקים מרחביים אלה גם נדרשו לרכוש מפעלי קולחים של מקורות באזורי הפעילות שלהם, לפי תנאים שקבעה רשות המים. רשות המים עודדה במשך שנים אגודות חקלאיות להיכנס לתחום משק הקולחים, ובכלל זה לרכישת תשתיות שהוקמו בעבר ע"י חברת "מקורות" וזאת בכדי לשפר את היכולת התפעולית והכלכלית של משק הקולחים.

ההצעה שעל הפרק להכנסת חברת "מקורות" בדרך המוצעת, לא רק שאינה עולה בקנה אחד עם גישת רשות המים, אלא שהיא גם לא יעילה ואינה שוויונית, אלא תהווה גם פגיעה חמורה באינטרס ההסתמכות של מי שפעלו על סמך ההסדרה הקיימת – אגודות מים, גורמי ביצוע וגורמי מימון.



בשלב זה, ולאור הניסיון המוצלח בתחום ההתפלה, מוצע לבחון אפשרות **הקמת מנהלת גם לנושא של טיהור השפכים**. המנהלת, בראיה הארצית הכוללת, תקדם תכנון ותפרסם מכרזים להקמת מתקני טיהור. במכרזים אלה תתאפשר השתתפות הוגנת ותחרותית גם לחבי "מקורות".

לגבי נושא השבת הקולחים, רשות המים השכילה כאמור לגבש "**תוכנית אב למשק הקולחים 2030-2050**" ויש לקדם את יישומה במקום לסכל אותה, תוך שמירה ואיזון תעריפי מים לחקלאות ע"י הרגולטור.

לא יהיה זה נכון לתקן טעויות ועוולות בטעויות נוספות גדולות יותר...





מרכז השלטון האזורי בישראל

למחירי 14 כבית

12 בנובמבר 2024  
י"א בחשון תשפ"ה  
סימוכין: 000907

לכבוד  
חה"כ אלי כהן  
שר האנרגיה והתשתיות

לכבוד  
חה"כ בצלאל סמוטריץ'  
שר האוצר

שלום רב,

הנדון: תזכיר חוק התכנית הכלכלית (תיקוני חקיקה ליישום המדיניות הכלכלית לשנת התקציב 2025), התשפ"ה-2024, פרק': תשתיות ביוב

מרכז השלטון האזורי בישראל, המייצג את 54 המועצות האזוריות, מתנגד לתיקון החקיקה המוצע שהובא גם בטיטוט התוכנית הכלכלית לשנת 2025.

לאחר בחינת נייר העמדה- יישום הצעת ההחלטה הנוכחית תביא לעליית מחירים כללית, לעליה במחיר המים לחקלאות בפרט, ומכאן לפגיעה משמעותית בחקלאות, במשק המים ובעליית המחירים של התוצרת החקלאית. אין לנו ספק כי לא זו מטרת המשרד. לכן, אני מבקש לעבוד בשיתוף פעולה, ולהקים שולחן עגול עם כל העוסקים במשק המים- כדי להביא לפתרונות טובים ביותר לציבור, ולמנוע את עליית מחירי המים.

נזכיר כי רשות המים פועלת בעניין איחוד ושדרוג מט"שים וכן תוכנית שמקדמת רשות המים למשק הקולחים הארצי. ההתפלה בישראל זוכה להצלחה גדולה, ולכן, אנו מציעים לבחון אפשרות להקמת מנהלת גם לנושא של טיהור השפכים. המנהלת, בראיה הארצית הכוללת, תקדם תכנון ותפרסם מכרזים להקמת מתקני טיהור. במכרזים אלה תתאפשר השתתפות הוגנת ותחרותית גם לחב' "מקורות".

כשליחי ציבור, על כולנו לבצע את כל הפעולות הנדרשות על מנת למנוע כל עלייה במחירים, ולכן, גם אם יוחלט לאפשר לחברה ממשלתית לפעול בתחום הטיפול בביוב, יש לנתק בין עלויות הטיפול בביוב לבין עלויות המים. כך נשמור שמחירי המים לכלל הצרכנים ולחקלאים- לא יעלו כפועל יוצא מההשקעות הנדרשות בתחום הביוב.

בברכה,

שי חג'ג'

ראש המועצה האזורית מרחבים  
ויו"ר מרכז השלטון האזורי בישראל

העתק:

ראשי המועצות האזוריות

חה"כ דוד ביטן, יו"ר ועדת הכלכלה של הכנסת

שלומי הייזלר, מנכ"ל משרד האוצר

יוסי דיין, מנכ"ל משרד האנרגיה והתשתיות

איציק אשכנזי, מנכ"ל מרכז השלטון האזורי בישראל

הילה אקרמן, מנהלת אגף חקלאות ואיכות סביבה במש"א